

EXPUNERE DE MOTIVE

Secțiunea 1 Titlul proiectului de act normativ

CONSILIUL ECONOMIC ȘI SOCIAL	
INTRARE	Nr. 724/
IEȘIRE	
Ziua 19	Luna 10 20 21

Lege

pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și a Legii nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă

Secțiunea a 2 – a Motivul emiterii actului normativ

Curtea Constituțională a României a publicat în cursul lunii ianuarie 2021 motivarea Deciziei nr. 601/16.07.2020 privind neconstituționalitatea punerii sub interdicție judecătorească a persoanelor care, din cauza problemelor mintale, nu se pot îngriji de interesele lor. CCR a analizat și admis excepția de neconstituționalitate cu privire la dispozițiile art. 164 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, dispoziții care au următorul cuprins: „*Persoana care nu are discernământul necesar pentru a se îngriji de interesele sale, din cauza alienației ori debilității mintale, va fi pusă sub interdicție judecătorească.*”

Curtea a reținut încălcarea prevederilor constituționale ale art.1 alin (3), art. 16 și art. 50, astfel cum se interpretează potrivit art. 20 din Constituție și prin prisma art.12 din Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități.

Curtea a stabilit că măsura de ocrotire a punerii sub interdicție judecătorească, așa cum aceasta este prevăzută de art. 164 alin (1) din Codul civil, nu este însoțită de suficiente garanții care să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totodată, Curtea a reținut că dispozițiile legale nu țin cont de faptul că pot exista diferite grade de incapacitate. În plus, dispozițiile din Codul Civil nu prevăd perioada de timp pentru care se poate dispune punerea sub interdicție și nici nu este precizat că această măsură poate fi supusă unei revizuirii periodice.

Prin urmare, Curtea Constituțională a concluzionat că orice măsură de ocrotire trebuie să fie luată având în vedere fiecare persoană în parte, cu analizarea directă a gradului de capacitate și a faptului că deficiența mintală poate varia în timp. În plus, această măsură trebuie să fie adaptată la viața persoanei pentru care se solicită punerea sub interdicție și trebuie să se aplice pentru o perioadă scurtă de timp. După expirarea acestei perioade de timp, măsura punerii sub interdicție trebuie reanalizată periodic, după caz.

De asemenea, în procesul de reglementare a unei măsuri de ocrotire, legiuitorul trebuie să țină cont de faptul că pot exista diferite grade de incapacitate. Lipsa capacității psihice sau a discernământului poate lua diferite forme, spre exemplu, totală/parțială sau reversibilă/irreversibilă, situație în care se impune instituirea unor măsuri de ocrotire adecvate realității și care, însă, nu se regăsesc în reglementarea măsurii interdicției judecătorești în forma sa actuală. Așadar, diferitelor grade de dizabilitate trebuie să le fie atașate grade de ocrotire corespunzătoare; o incapacitate nu

trebuie să conducă la pierderea tuturor drepturilor civile, ci trebuie analizată în fiecare caz în funcție de circumstanțele cauzei. Ceea ce s-a urmărit prin pronunțarea deciziei CCR a fost recunoașterea egală în fața legii a tuturor persoanelor cu dizabilități, oferind libertatea persoanelor în cauză, cu excepția celor care au fost diagnosticate cu o boală ireversibilă sau aflată într-un stadiu avansat, de a decide pentru ele însele.

Conform art. 147 alin. (1) din Constituția României, republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003, „Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept”. Așadar, Decizia Curții cu privire la neconstituționalitatea prezentată a devenit, odată cu publicarea în Monitorul Oficial, general obligatorie, Guvernul sau Parlamentul, după caz, trebuind să opereze modificări legislative pentru a corecta neconstituționalitatea sesizată de CCR și să identifice soluții proporționale.

Prin urmare, începând cu data 27 ianuarie 2021, dispozițiile art. 164 alin. (1) din Codul civil au fost suspendate de drept, ulterior, efectele juridice încetând de la data de 13 martie 2021. Problema care apare este în cazul cererilor de punere sub interdicție care au fost introduse pe rolul instanțelor anterior soluționării excepției de neconstituționalitate și care nu au fost soluționate până la acest moment. Având în vedere faptul că nu mai există un cadru legal în baza căruia instanțele să poată soluționa o cerere de punere sub interdicție, vidului legislativ creat ridică probleme privind soluționarea acestora.

În aceste condiții, situația legislativă dăunează grav persoanei care are discernământul afectat, atât timp cât aceasta nu se mai poate îngriji de interesele sale. Bunurile, cât și sănătatea persoanei vizate sunt puse în pericol, motiv pentru care se impune modificarea de urgență a dispozițiilor legale și adaptarea acestora în sensul celor indicate de Curtea Constituțională.

În considerarea obligației constituționale a legiuitorului de a pune de acord dispozițiile art. 164 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, constatate ca fiind neconstituționale, cu Decizia Curții nr. 601/2020 și cu prevederile din Constituția României, republicată, prezentul demers legislativ propune instituirea unor soluții de reglementare în materia ocrotirii persoanei fizice majore cu dizabilități psihosociale sau intelectuale.

Astfel, prin soluțiile legislative cuprinse în prezenta inițiativă legislativă se propune, în esență, reconfigurarea actualei instituții a punerii sub interdicție judecătorească.

Sediul materiei este reprezentat de dispozițiile art. 164 – art. 177 din Capitolul III „Ocrotirea interzisului judecătorec”, Titlul III „Ocrotirea persoanei fizice”, Cartea I „Despre persoane” din Legea nr. 286 din 17 iulie 2009 privind Codul Civil, sub aspectul condițiilor de fond, iar sub aspectul condițiilor de procedură, de dispozițiile art. 936 – art. 943 cuprinse în Titlul II „Procedura punerii sub interdicție judecătorească”, Cartea a VI-a „Proceduri speciale” din Codul de procedură civilă.

În forma actuală, dispozițiile art.164 din Codul civil sunt aplicabile, în vederea ocrotirii, doar persoanelor care nu își pot conștientiza sau dirija în totalitate acțiunile. Conform Deciziei Curții Constituționale amintite: „Codul civil operează cu valori absolute în sensul că orice potențială afectare a capacității mentale, indiferent de gradul său, poate duce la lipsirea persoanelor de capacitate de exercițiu.” De aceea propunerea legislativă aduce o serie de garanții esențiale, reglementate în beneficiul celui ocrotit, precum instituirea unui sistem gradual de dispunere a măsurii de ocrotire, a unei perioade determinate de timp pentru care pot fi dispuse și prelungite acestea, configurarea unor reguli privind reevaluarea sau reexaminarea periodică a regimului de ocrotire ales de către instanța de tutelă, a măsurii de ocrotire în funcție de circumstanțele concrete în care se găsește cel ocrotit.

Așadar, conform propunerilor din textul legislativ se prevede că punerea sub interdicție judecătorească se va putea aplica gradual.

Astfel, punerea sub interdicție judecătorească parțială sau totală se poate face numai dacă nu poate fi asigurată o protecție adecvată a persoanei ocrotite prin instituirea curatelei. Pot beneficia de măsura punerii sub interdicție judecătorească și minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Atunci când se apreciază existența unei incapacități parțiale a majorului de a se îngriji de interesele sale, aspect care conduce, în principiu, la asistarea și consilierea acestuia în participarea la viața civilă, în ceea ce privește încheierea actelor patrimoniale, se va aplica punerea sub interdicție judecătorească parțială.

Instituirea interdicției judecătorești parțiale presupune, așadar, că persoana ocrotită împrumută, în principiu, în ceea ce privește încheierea actelor patrimoniale, regimul prevăzut de lege pentru minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă, cu posibilitatea însă ca, prin hotărârea prin care se instituie regimul de ocrotire, instanța să și individualizeze măsura aleasă, prin modularea capacității celui ocrotit, ținând cont de gradul său de autonomie. Interdicția judecătorească parțială poate fi dispusă numai dacă ocrotirea de o manieră eficientă a persoanei nu se poate realiza prin curatelă.

În ceea ce privește interdicția judecătorească totală - aceasta urmează a fi dispusă doar *ultima ratio*, Curtea stabilind faptul că „o măsură de ocrotire precum punerea sub interdicție judecătorească trebuie să fie reglementată doar ca o *ultima ratio*, întrucât prezintă o gravitate extremă care implică pierderea drepturilor civile în ansamblul său și care trebuie analizată cu atenție de fiecare dată.”, pe o durată determinată sau nedeterminată, în funcție de caracterul reversibil sau ireversibil al diagnosticului și numai în cazul în care nu poate fi asigurată o protecție adecvată prin punerea persoanei sub interdicție judecătorească parțială sau prin instituirea curatelei.

Punerea sub interdicție judecătorească parțială sau totală este dispusă pentru o perioadă de până la 5 ani, cu posibilitatea de reînnoire, iar în cazul în care deteriorarea facultăților mintale ale persoanei puse sub interdicție este permanentă și totală, instanța poate dispune prelungirea măsurii pentru o durată mai mare sau pe perioadă nedeterminată, în cazul unui diagnostic ireversibil, pe baza probelor administrate. Totodată, atât cel pus sub interdicție judecătorească, cât și tutorele

acestui vor putea sesiza instanța de tutelă pentru a se reveni asupra măsurii și a se reevalua în funcție de circumstanțele și schimbările ce apar în evoluția stării de sănătate mintală.

Schimbările preconizate în materia dreptului substanțial constituie un prilej pentru adecvarea corespunzătoare a dispozițiilor procesual-civile de drept comun și pentru a răspunde și în plan procesual cât mai eficient nevoilor diverselor categorii de persoane vulnerabile.

Astfel, cât privește cuprinsul cererii prin care se solicită instituirea unei măsuri de ocrotire a majorului cu dizabilități psihice, se propune ca aceasta să conțină și date referitoare la situația familială, socială și patrimonială a acestei persoane; totodată, cererea va conține și orice alte elemente privind gradul său de autonomie, precum și numele medicului curant al acesteia, în măsura în care aceste date sunt cunoscute de reclamant; scopul normei îl constituie alcătuirea, pentru instanță, încă din debutul procesului, a unei imagini cât mai complete asupra situației majorului a cărui ocrotire se cere, pentru a facilita cercetarea judecătorească.

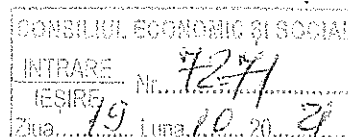
În ceea ce privește internarea provizorie a celui ocrotit pe parcursul judecării cererii de instituire a măsurii de ocrotire sunt instituite unele dispoziții care prevăd că instanța se pronunță prin încheiere executorie, care este supusă numai apelului.

Considerăm astfel că prezentul demers legislativ propune instituirea unor soluții de reglementare în materia ocrotirii persoanei fizice majore cu dizabilități psihosociale sau intelectuale în contextul în care s-a arătat prin Decizia Curții Constituționale anterior amintite că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat explicit sistemele de drept binare, similare celui din România, construite pe distincția exclusivă între persoanele cu discernământ plinar, care se bucură de capacitatea de exercițiu deplină, și cele cu discernământ complet abolit, care pierd capacitatea de exercițiu în totalitate, sisteme care nu furnizează soluții adaptate persoanelor cu discernământ diminuat. Instituția punerii sub interdicție în forma actuală operând o distincție dihotomică între persoanele cu discernământ și cele fără discernământ, respingând implicit posibilitatea ca discernământul adultului să fie parțial abolit/diminuat. Astfel, dispozițiile legale ce au fost criticate nu permit individualizarea măsurii în funcție de nevoile reale ale persoanei.

În concluzie, reconfigurarea instituției punerii sub interdicție judecătorească prin modificarea și completarea dispozițiilor legale și adaptarea acestora în sensul celor indicate de Curte reprezintă o prioritate în cazul cererilor de punere sub interdicție care au fost introduse pe rolul instanțelor anterior soluționării excepției de neconstituționalitate. Consecința neadoptării propunerii legislative constă în faptul că ar întârzia soluționarea cererilor de punere sub interdicție judecătorească având în vedere faptul că nu mai există un cadru legal în baza căruia instanțele să poată soluționa o astfel de cerere.

Având în vedere argumentele prezentate, supunem Parlamentului României spre dezbateră și adoptare prezenta propunere legislativă.

Inițiator – Cristian-Tudor Băcanu

PARLAMENTUL ROMÂNIEI

CAMERA DEPUTAȚILOR

SENAT

Lege

pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă

Parlamentul României adoptă prezenta lege:

ART. I Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Articolul 164 va avea următorul cuprins:

„Art. 164. Condiții

- (1) Majorul care nu se poate îngriji singur de interesele sale din cauza unei deteriorări temporare sau permanente, parțiale sau totale, stabilită în urma unei evaluări medicale și psihosociale, a facultăților mintale, și care are nevoie de sprijin în formarea sau exprimarea voinței sale, poate fi pus sub interdicție judecătorească, dacă luarea acestei măsuri este necesară pentru exercitarea capacității sale civile, în condiții de egalitate cu celelalte persoane.
- (2) O persoană poate fi pusă sub interdicție judecătorească parțială dacă, având în vedere deteriorarea facultăților sale mintale, este necesar ca aceasta să fie asistată sau consiliată în mod continuu în exercitarea drepturilor și libertăților ei.
- (3) Punerea sub interdicție judecătorească parțială se poate face numai dacă nu poate fi asigurată o protecție adecvată a persoanei ocrotite prin instituirea curatelei în condițiile art. 178-186.
- (4) O persoană poate fi pusă sub interdicție judecătorească totală dacă, având în vedere deteriorarea facultăților sale mintale, este necesar ca aceasta să fie reprezentată în mod continuu în exercitarea drepturilor și libertăților ei.
- (5) Punerea sub interdicție judecătorească totală se poate face numai dacă nu poate fi asigurată o protecție adecvată a persoanei ocrotite prin punerea sa sub interdicție judecătorească parțială sau instituirea curatelei în condițiile art. 178-186.
- (6) Pot beneficia de măsura punerii sub interdicție judecătorească și minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă. Cu toate acestea, atunci când instanța de tutelă apreciază că ocrotirea persoanei se poate realiza prin instituirea curatelei, această măsură se poate dispune cu un an înainte de împlinirea vârstei de 18 ani și începe să producă efecte de la această dată.”

2. Articolul 165 va avea următorul cuprins:

„Art. 165. Persoanele care pot cere punerea sub interdicție

Punerea sub interdicție poate fi cerută de cel care necesită ocrotire, de soțul sau de rudele acestuia, de persoana care locuiește cu el, precum și de persoanele prevăzute la art. 111, care este aplicabil în mod corespunzător.”

3. Articolul 168 va avea următorul cuprins:

„Art. 168. Procedura. Durata măsurii.

(1) Soluționarea cererii de punere sub interdicție judecătorească se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

(2) Punerea sub interdicție judecătorească parțială sau totală este dispusă pentru o perioadă de până la 5 ani, cu posibilitatea de reînnoire.

(3) În cazul în care deteriorarea facultăților mintale ale persoanei puse sub interdicție este permanentă, instanța poate dispune prelungirea măsurii pentru o durată mai mare sau pe perioadă nedeterminată, în baza probelor administrate.

(4) Cel pus sub interdicție judecătorească poate sesiza instanța de tutelă pentru a se reveni asupra măsurii ori de câte ori starea de sănătate mintală a acestuia a suferit modificări.

(5) Tutorele celui pus sub interdicție judecătorească este dator să sesizeze instanța de tutelă ori de câte ori constată că există date și circumstanțe care justifică reevaluarea sau reexaminarea periodică a măsurii. Instanța poate dispune, urmând aceeași procedură, prelungirea, înlocuirea sau ridicarea măsurii.”

4. Articolul 171 va avea următorul cuprins:

„Art. 171. Aplicarea regulilor de la tutelă

(1) Regulile privitoare la tutela minorului care a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul tutelei celui pus sub interdicție judecătorească parțială, dacă prin lege nu se prevede altfel.

(2) Regulile privitoare la tutela minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul tutelei celui pus sub interdicție judecătorească totală, în măsura în care legea nu dispune altfel.”

5. La articolul 174, alin. (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„Art. 174. Obligațiile tutorelui

(1) Tutorele este dator să îngrijească de cel pus sub interdicție judecătorească, spre a-i grăbi vindecarea, a-i restaura autonomia, a-i îmbunătăți condițiile de viață și a-i asigura bunăstarea morală și materială, luând în considerare starea lui, abilitățile sale, gradul de incapacitate al acestuia, dar și celelalte circumstanțe în care se găsește. În acest scop, se vor putea întrebuința veniturile și, la nevoie, toate bunurile celui pus sub interdicție judecătorească.”

6. Articolul 177 va avea următorul cuprins:

„Art. 177. Ridicarea sau modificarea interdicției judecătorești

- (1) Interdicția judecătorească încetează la moartea celui ocrotit, la expirarea duratei pentru care a fost instituită, în cazul înlocuirii acesteia, precum și la ridicarea ei.
- (2) Dacă au încetat ori s-au modificat cauzele care au provocat interdicția, instanța de tutelă va pronunța ridicarea sau, după caz, înlocuirea acesteia.
- (3) Cererea se poate introduce de cel pus sub interdicție judecătorească, de soțul sau de rudele acestuia, de persoana care locuiește cu el, de tutore, precum și de persoanele sau instituțiile prevăzute la art. 111.
- (4) Hotărârea prin care se pronunță prelungirea, înlocuirea sau ridicarea interdicției judecătorești își produce efectele de la data când a rămas definitivă.
- (5) Cu toate acestea, încetarea dreptului de reprezentare al tutorelui nu va putea fi opusă decât în condițiile prevăzute la art. 169 alin. (2), care se aplică în mod corespunzător.”

ART. II Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Articolul 937 va avea următorul cuprins:

„Art. 937. Conținutul cererii

- (1) Cererea de punere sub interdicție judecătorească a unei persoane va cuprinde, pe lângă elementele prevăzute la art. 194, faptele din care rezultă deteriorarea facultăților sale mintale, precum și dovezile propuse în acest scop.
- (2) Cererea va cuprinde și date referitoare la situația familială, socială și patrimonială a persoanei, orice alte elemente privind gradul său de autonomie, precum și numele medicului curant al acesteia, în măsura în care ele sunt cunoscute de reclamant.”

2. Articolul 939 va avea următorul cuprins:

„Art. 939. Internarea provizorie

- (1) Dacă, potrivit avizului comisiei de medici specialiști și, când este cazul, al unității sanitare prevăzute la art. 938 alin. (2), este necesară observarea mai îndelungată a stării mintale a celui a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută și observarea nu se poate face în alt mod, instanța, solicitând și concluziile procurorului, va putea dispune internarea provizorie, pe cel mult 6 săptămâni, într-o unitate sanitară de specialitate.

(2) Instanța se pronunță prin încheiere executorie, care este supusă numai apelului, în termen de 3 zile, care curge de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă. Apelul se soluționează de urgență și cu precădere.

(3) În cazul în care înainte de expirarea duratei internării provizorii, se constată că aceasta nu mai este necesară, instituția sanitară de specialitate procedează de îndată la externarea persoanei a cărei ocrotire se cere.”

3. Articolul 943 va avea următorul cuprins:

„Art. 943. Ridicarea sau modificarea interdicției judecătorești

(1) Prolungirea, înlocuirea sau ridicarea interdicției judecătorești se face cu procedura prevăzută în prezentul titlu, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Despre măsurile prevăzute la alin. (1) se face mențiune pe hotărârea prin care s-a pronunțat interdicția judecătorească.”

Această lege a fost adoptată de Parlamentul României, cu respectarea prevederilor art. 75 și ale art. 76 alin. (1) din Constituția României, republicată.

Președintele Camerei Deputaților,
LUDOVIC ORBAN

Președintele Senatului,
ANCA PALIU DRAGU